

Зміст психолого-педагогічних дисциплін настільки взаємозв'язаний і взаємозумовлений, що єдино правильним шляхом є їх внутрішня і зовнішня інтеграція, котра усвідомлюється як процес поєднання і зближення окремих частин в єдине ціле.

Саме ця цілісність забезпечує формування духовності майбутнього вчителя. Відродження духовності в системі освіти - це та першооснова, на якій тільки й можлива її наступна розбудова. Шлях до цього - гуманітаризація освіти, суть якої в забезпеченні ґрунтового загальнокультурного розвитку, формуванні гармонійної, цілісної особистості. Така освіта є передумовою і суттєвим чинником професійного становлення і самореалізації майбутнього вчителя.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Програма курсу "Теорія та історія педагогіки"// Підгот. Л.О. Хомич, М.П. Лещенко. - Полтава, 1996. - 36с.

Лук'янова Л.Б.,
доктор педагогічних наук,
старший науковий співробітник
відділу андрагогіки ІГЮОДАПН України

МОРАЛЬНО-ЕТИЧНИЙ КОНЦЕПТ ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ

Сучасне суспільство перебуває в умовах екологічної кризи, подолання якої об'єктивно потребує посилення уваги до екологічної освіти. Водночас поглиблення самої кризи неможна вважати результатом одиничних помилок, прорахунків або невірно обраної стратегії соціального розвитку. Вона віддзеркалює глибинну кризи культури, яка охопила увесь комплекс взаємодії суспільства й природи, а завдяки розвитку науки, техніки, виробництва стала настільки відчутною, що її вплив вже не може відбуватися безмежно й хаотично. Подолання кризи стає можливим лише за умови подолання відчуження людини від природи, визнання верховенства екологічного імперативу, усунення установок на необмежений прогрес, гармонізації економічної експансії й екологічних лімітів. Зовнішні обмеження та юридичні заборони набудуть вагомості тільки за умови підкріплення моральною відповідальністю, сформованою упевненістю у тому, що антропоцентричний спосіб життя не може знайти виправдання жодною користю, привабливістю або тимчасовими перевагами.

Отже, екологічна криза передусім визначається як моральна криза, що потребує морального вирішення, адже її головною причиною є катастрофічно низький стан духовності людей. За таких умов процес переходу суспільства на вищий щабель у відносинах з природою з одного боку спонукає до розв'язання економічних, соціальних, технічних та технологічних проблем, а з іншого - висуває необхідність створення абсолютно нової системи морально-духовних цінностей. Саме така система покликана сприяти

переорієнтації розвитку суспільства в площину нових пріоритетів, де людина разом з іншими живими істотами, є однією із складових біосфери.

У цьому контексті особливої значущості набувають твердження представника еволюційної етики Майкла Рьюза, за яким мораль є певним засобом адаптації людини до оточуючого світу, джерелом стимулів і мотивів та обумовлюється наявністю, необхідних для етичної поведінки, здібностей, які втілюються у здатності робити ціннісні судження; вмінні передбачати наслідки своїх дій; навичках обирати для виконання засіб дій серед існуючих альтернативних варіантів.

Розглядаючи витоки змісту поняття екологічної свідомості і законів його формування, російські вчені В.Медведев і А.Алдашева акцентують увагу на такому явищі (вони його називають «загадкою»), як невинувата агресивна поведінка сучасної людини у ставленні до природи, пояснення якої вони вбачають у збоченій мотивації, а усі подібні дії людини об'єднують під назвою «неусвідомлений вандалізм».

Усвідомлення ролі навколишнього природного середовища у життєвому сенсі людини є складним процесом філософського й психологічного осмислення її життєвотворчості й ґрунтується на системі цінностей, зокрема ціннісного ставлення до природи. У широкому розумінні цінностями є стабільно важливі для особистості конкретні матеріальні блага. У більш вузькому сенсі цінності зазвичай усвідомлюють як духовні ідеї, що містяться у поняттях, які мають високий ступінь узагальнення. Категорія цінності належить до мотиваційних явищ, що організують й керують діяльністю людини. Одну із складових системи цінностей становить система екологічних цінностей. За Г.Сковородою, істинне духовне задоволення можливе лише тоді, коли особистість живе у гармонії з природою і на лоні природи, підпорядковуючись її законам.

Розвиток моральності ми обумовлюємо як становлення емоційно-чуттєвої, когнітивної і процесуальної сфер. Цей процес пов'язується з когнітивним розвитком, який спонукає вибір конкретного рішення, але самому вибору має передувати свідомий аналіз інформації щодо реальної дійсності.

Наприкінці дев'яностих років минулого століття під впливом об'єктивних чинників відбулося посилення етичного компоненту екологічної освіти, спрямованого на засвоєння моральних цінностей, формування культури поведінки у соціоприродному середовищі, розумінні художньої цінності природи, її благодатного впливу на духовний світ та моральне самопочуття. З'явилися якісно нові уявлення щодо взаємовідносин між людиною і природою, які визначилися у системі таких екологічних імперативів, як «благоговіння перед життям» А.Швейцера, «природа знає краще» Ю.Одума, теорії коеволуції М.Моїсеєва. Однак започаткований рух вимагає подальшого впровадження і поширення в систему освіти України.